

Zpráva
**o životním prostředí
České republiky**

Vláda ČR schválila Zprávu o životním prostředí České republiky, která je za rok 2019 zpracována ve stručném znění. Harmonogram přípravy byl dotčen pandemií COVID-19, která ovlivnila procesy získávání a zpracování dat, Zpráva o životním prostředí ČR 2019 proto vychází o čtvrt roku později než obvykle.

Ze závěrů Zprávy vyplývá, že kvalita ovzduší i povrchových vod v ČR se zlepšuje. Životní prostředí a ekosystémy jsou však nezanedbatelně ovlivněny změnou klimatu, což se projevilo zejména na zhoršování stavu lesních porostů. **Rok 2019 byl na území ČR druhý nejteplejší v historii pozorování.** Vlivem vysokých teplot byla značná část území postižena **půdním i hydrologickým suchem** i přesto, že roční úhrn srážek byl v mezích normálu.

Přes regionální překračování imisních limitů pro znečišťující látky v ovzduší, **poklesl v roce 2019 podíl území i obyvatel zasažených nadlimitními koncentracemi.** Zlepšování kvality ovzduší v posledních dvou letech příznivě ovlivnily meteorologické (zejména pak rozptylové) podmínky, zřetelný je i vliv zavádění moderních technologií ve výrobě a modernizace spalovacích zařízení v domácnostech podpořená poskytováním kotlíkových dotací. Kromě emisí suspendovaných částic PM_{2,5} již plní ČR emisní stropy stanovené k roku 2020.

Kvalita tekoucích vod se zlepšuje díky efektivnějšímu čištění odpadních vod z bodových zdrojů. Trvá však znečištění povrchových i podzemních vod pesticidy z intenzivně obhospodařované zemědělské půdy. Pozitivní vývoj představuje pokračující zvyšování podílu obyvatel připojených k veřejnému vodovodu a ke kanalizaci zakončené čistírnou odpadních vod.

Klesá podíl zemědělské půdy a přibývají zastavěné plochy. Kromě **ztráty úrodné půdy** tak **roste podíl nepropustných povrchů a intenzita odtoku vody z krajiny.** Změna klimatu a zmenšování přirozených biotopů snižují početnost ptačích populací, které reprezentují stav biodiverzity krajiny.

Stav lesních porostů je v důsledku kůrovcové kalamity a sucha alarmující, jedná se o jeden ze zásadních závěrů letošní Zprávy, s dopady na lidskou společnost a stav ekosystémů. Objem evidovaného smrkového dřeva napadeného kůrovci se za rok 2019 téměř zdvojnásobil a objem těžby dřeva překonal rekord z roku 2018.

Materiálová i energetická náročnost ekonomiky v ČR klesá a dochází tak k poklesu hospodářských zátěží životního prostředí a klimatického systému. Problematická však zůstává **doprava, která je většinou stále závislá na fosilních zdrojích energie.**

Produkce odpadů má s ohledem na růst ekonomiky, a s ním spojený růst průmyslové a stavební výroby, **dlouhodobě rostoucí trend.** Pro přechod na oběhové hospodářství je dobrou zprávou, že v nakládání s odpady výrazně převažuje materiálové využití a jeho podíl se zvyšuje na úkor skládkování. Nadále je však téměř polovina komunálních odpadů ukládána na skládkách.

Objem **vynaložených finančních prostředků na ochranu životního prostředí** z národních zdrojů stoupá. Pokračuje i čerpání prostředků z evropských zdrojů v rámci operačních programů, zejména z OPŽP. Podíl investic na ochranu životního prostředí na HDP je z hlediska mezinárodního srovnání dlouhodobě nadprůměrný.

Hlavní zjištění Zprávy

Klimatický systém

- Rok 2019 byl na území ČR teplotně mimořádně nadnormální, průměrná roční teplota 9,5 °C byla o 1,6 °C vyšší než normál 1981–2010. Srážkově byl rok 2019 normální, napršelo 92 % ročního srážkového normálu 1981–2010.
- Vývoj teplotních a srážkových poměrů vedl k pokračování sucha z minulých let, v úhrnu za vegetační období (duben–září) byl výpar v nejsušších oblastech ČR i o více než 300 mm vyšší než srážky.
- Hydrologické sucho, vyjádřené průtokem menším než Q_{355} , bylo zaznamenáno po dobu delší než 100 dnů na více než 30 profilech (z celkově sledovaných 217). Vydátnost pramenů a úroveň hladiny mělkých vrtů dosáhly výrazně podprůměrných hodnot.
- Emise skleníkových plynů poklesly v období 1990–2018¹ o 35,6 % a v meziročním srovnání o 1,3 %. ČR přispívá k plnění společného evropského cíle vycházejícího z klimaticko-energetického balíčku EU.

Ovzduší

- Meziročně došlo v roce 2019² k poklesu emisí všech základních znečišťujících látek, nejvíce poklesly emise SO_2 o 17,2 %.
- V rámci plnění emisních stropů bylo u emisí NO_x , VOC, SO_2 a NH_3 v roce 2018³ dosaženo požadovaného snížení k roku 2020, v případě emisí $PM_{2,5}$ nikoli.
- Regionálně stále dochází k překračování imisních limitů pro znečišťující látky v ovzduší, ale v roce 2019 poklesl podíl území i obyvatel zasažených nadlimitními koncentracemi.
- V roce 2019 nedošlo k překročení imisních limitů pro ochranu zdraví stanovených pro arsen, kadmium, olovo, nikl, oxid siřičitý, oxid uhelnatý a benzen.

Vodní hospodářství a jakost vody

- Za období let 2000–2019 se ve vodních tocích ČR podařilo nejlépe zredukovat znečištění amoniakálním dusíkem (pokles průměrné koncentrace o 66,7 %) a fosforem. (pokles o 38,9 %).
- Vodou z veřejných vodovodů bylo zásobováno 94,6 % obyvatel ČR.
- Výrazně roste počet ČOV s terciárním stupněm čištění, jejich počet dosáhl 1 538, tj. o 1 038 ČOV více oproti roku 2002.

Příroda a krajina

- Dlouhodobě ubývá zemědělské půdy, v období 2000–2019 poklesla její rozloha o 1,8 %. V rámci zemědělské půdy však vzrostla plocha trvalých travních porostů o 5,9 %. Přibývá zastavěných ploch, od roku 2000 o 1,8 %, a ostatní plochy vzrostly o 4,4 %.
- Od roku 1982 setrvale klesá početnost ptačích populací v ČR. Zatímco početnost populací běžných druhů ptáků mezi lety 1982–2019 osciluje na stejných hodnotách a výrazně se nemění, početnost populací lesních druhů ptáků poklesla o 13,4 % a početnost populací

¹ Data pro rok 2019 nejsou, vzhledem k metodice jejich zpracování, v době uzávěrky Zprávy 2019 k dispozici.

² Data pro rok 2019 jsou pouze předběžná.

³ Data pro rok 2019 nejsou, vzhledem k metodice jejich zpracování, v době uzávěrky Zprávy 2019 k dispozici.

ptáků zemědělské krajiny klesla dokonce o 42,3 %.

Lesy

- V posledních letech dochází ke zhoršování zdravotního stavu lesů, které je způsobeno především poškozením stromů suchem a hmyzími škůdci. Objem evidované těžby dřeva překonal dosavadní rekord z roku 2018 a činil 32,6 mil. m³ bez kůry. Podíl nahodilé (kalamitní) těžby na celkové těžbě činil 95,0 %.
- V roce 2019 bylo v lesích poprvé v historii vysazeno více listnáčů (14,7 tis. ha) než jehličnanů (14,0 tis. ha), i když nejčastěji vysazovanou dřevinou byl stále smrk (8,7 tis. ha).

Půda a zemědělství

- Spotřeba minerálních hnojiv meziročně klesla o 4,9 % na 116,8 kg.ha⁻¹ čistých živin.
- Meziročně stoupla spotřeba rodenticidů v důsledku přemnožení populace hraboše polního.
- Celková spotřeba vápenatých hmot se ve srovnání s rokem 2018 zvýšila o 18,2 % na 402,0 tis. t a dosáhla tak nejvyšší hodnoty od roku 2000.

Průmysl a energetika

- Celková hrubá výroba elektřiny se v roce 2019 meziročně snížila o 1,1 % a dosáhla 87,0 TWh.
- Zahraniční obchod s elektřinou má exportní charakter. Saldo vývozu a dovozu elektřiny v roce 2019 činilo 13,1 TWh, což odpovídá 15,1 % celkově vyrobeného množství elektrické energie.
- Výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů dosáhla v roce 2019 historicky nejvyšší hodnoty, a to 10,1 TWh. Podíl výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů na celkové výrobě elektrické energie činil 11,6 %.
- V roce 2019 byly ukončeny sanace 221 lokalit starých ekologických zátěží.

Doprava

- Výkon osobní dopravy vzrostl v období 2000–2019 o 31,1 %, v meziročním srovnání o 2,3 %. Podíl veřejné dopravy na přepravním výkonu osobní dopravy stagnuje (33,0 % v roce 2019) a je v evropském kontextu nadprůměrný.
- V nákladní dopravě zajišťuje zhruba dvě třetiny přepravního výkonu doprava silniční s výrazným vlivem na kvalitu ovzduší a hlukovou zátěž obyvatel.
- Spotřeba energie v dopravě vzrostla v období 2000–2019 o 75,6 %, meziročně o 1,4 %. Podíl OZE na spotřebě energie v dopravě v roce 2018⁴ činil 6,5 %. Cíl 10 % energie z OZE v dopravě do roku 2020 tak není plněn.
- Emise znečišťujících látek NO_x, VOC, CO a PM z dopravy klesají. Trend emisí PAU a skleníkového plynu CO₂ je však kvůli růstu spotřeby paliv v dopravě rostoucí.

Materiálové toky

- Domácí materiálová spotřeba v ČR po roce 2000 kolísá bez výraznějšího trendu, v roce 2019 v meziročním srovnání DMC mírně vzrostla o 0,4 %. Ve struktuře DMC klesá podíl fosilních paliv, jejichž spotřeba je nepříznivá z pohledu zátěží životního prostředí a klimatického systému.
- Materiálová náročnost hospodářství ČR dlouhodobě klesá, v období 2000–2019 se snížila o 44,2 %.

⁴ Data pro rok 2019 nejsou, vzhledem k metodice jejich zpracování, v době uzávěrky Zprávy 2019 k dispozici.

Odpady

- Celková produkce odpadů od roku 2009⁵ vzrostla na 37 362,3 tis. t v roce 2019.
- V nakládání s odpady výrazně převažuje materiálové využití (84,8 % v roce 2019) a jeho podíl se zvyšuje na úkor skládkování (9,7 % v roce 2019).
- Míra skládkování komunálních odpadů je stále vysoká (45,9 % v roce 2019), a to i přesto, že se snižuje ve prospěch jejich materiálového využití (41,0 % v roce 2019) a také energetického využití (11,7 % v roce 2019).
- Roste míra recyklovaných obalových odpadů, cíle pro obalové odpady jsou plněny.
- Strategické cíle pro vybrané výrobky se ve většině případů daří průběžně plnit, zvyšuje se jejich zpětný odběr.

Financování

- Objem veřejných výdajů na ochranu životního prostředí z národních zdrojů v roce 2019 meziročně vzrostl, pokračovalo i čerpání finančních prostředků z evropských fondů. V rámci Operačního programu Životní prostředí (OPŽP) bylo v roce 2019 vyhlášeno celkem 20 nových výzev ve výši 17,2 mld. Kč. Z programu OPŽP jsou rovněž financovány tzv. kotlíkové dotace, na něž byly v roce 2019 v rámci 3. výzvy pro jednotlivé kraje uvolněny prostředky ve výši 3,8 mld. Kč.
- V ČR bylo v roce 2019 na ochranu životního prostředí investováno 30,0 mld. Kč, tyto investice jsou v přepočtu na HDP dlouhodobě nad průměrem EU28.

Národní parky

- Celková rozloha NP v roce 2019 činila 119,1 tis. ha (1,5 % území ČR).
- Na ekonomiku národních parků tvrdě dopadl propad příjmů z prodeje dříví, které tvoří značnou část vlastních zdrojů jednotlivých správ NP. V současné době je tento zdroj příjmů negativně ovlivňován probíhající kůrovcovou kalamitou v ČR, která vede k prudkému snížení průměrné ceny dřeva za m³ (až o cca 50 % mezi lety 2014–2019) v důsledku značných přebytků dříví na trhu.

Veřejnost a životní prostředí

- O informace týkající se životního prostředí v ČR se zajímá 63 % obyvatel, většina Čechů je spokojena se stavem životního prostředí.
- Celkem 80,8 % dotázaných jsou myšlenky ochrany přírody a životního prostředí blízké, nicméně 54,3 % respondentů odmítá zpoplatnění vstupu do českých národních parků.

⁵ Souhrnné hodnocení trendu posunuto z důvodu metodických změn výpočtu.